

יש המון דתות בעולם, מי אמר שאנחנו האמת?

לא¹ מזמן טסתי לחוץ לארץ ועברתי דרך שדה התעופה הבינלאומי של איסטנבול. זה נמל התעופה הגדול בעולם והעמוס באירופה וסוג של נקודת מפגש בין כל הקשת האנושית. מתנוססת שם מניפת צבעים מדהימה של כל שבעים האומות, הדתות וסגנונות האמונה שברא הקב"ה בעולמו.

נחתתי באיסטנבול בשמונה בבוקר ומצאתי פינה שקטה להתפלל בה. התעטפתי בטלית ותפלתי ומתוך העיסוק הרוחני שמת לי לב לרבים דומים לי: היו שם מאות מוסלמים שכרעו על הארץ להתפלל, כמרים גבוהים עטורי סמלים על החזה, בודהיסטים עטורי זקנקן צר שמצאו פינה לבהות בה לשם התבוננות מדיטציה שקטה, הינדים, סיקים מתרבות המזרח ועוד.

פתאום עלתה בי תהייה מציקה. הייתי אחד מול אלפים גויים והדהד בי הספק: מה יותר טוב בי מהם? מי אמר שאני האמת? הרי בעולם יש מאות דתות והדבר המשותף לכל התפיסות הדתיות עלי אדמות הוא, שכולן מספרות אותו סיפור וכל אחת בטוחה שרק הסיפור שלה אמת וכל השאר הן בדיות ודמיונות של נביא הוזה כלשהו ומה מרומם אותנו על האחרים?

כל הדתות מתחילות בסיפור על התגלות מהשמיים, שציוותה לעבוד את האלוקים בדרך מסוימת וכל פנייה לאלוקים בדרך אחרת היא עבודה זרה שעונשה מוות. אבל את אותה הטענה, טוענת גם הדת המקבילה ומנין האמת? אנחנו מציגים את עצמנו כבני העם הנבחר, שפונים אל האלוקים האחד והיחידי וכל צורת עבודת אלילים אחרת היא אסורה. מנגד, הנוצרים אומרים שהיינו פעם העם הנבחר ומאז החליף אותנו הקב"ה בהם והאלוקים אינו האחד והיחידי כשיטתנו עפ"ל. המוסלמים טוענים שגם אנחנו וגם הנוצרים כופרים בני מוות ורק מוחמד הוא היחידי שמדבר אמת וכן הלאה.

ובכן, מה ההבדל בינינו לבינם ומה היתרון שלנו? במיוחד שהכמות שלנו קטנה ביחס אליהם?

אנו רוצים לדון לעומק בשני פסוקים מופלאים מפרשת "ואתחנן", שמרוממים אותנו מכל העמים וכל הלשונות. משה רבנו מעלה הוכחה איתנה לאמתיות מעמד הר סיני ומצהיר כי אין שום אומה שיכולה להציג ראייה דומה. אנו רוצים להרהר בטענה, להקשות עליה ולהבין את החוזק המדהים שלה.

פרשת "ואתחנן" יכולה להיות מוגדרת בתור פרשת **ההתגלות**. רוב פסוקיה עוסקים במעמד מתן תורה ומשה שופך מילים על גבי מילים כדי לתקף את האירוע הכביר. משה מדבר אל הדור השני, הדור החדש שנולד במדבר ולא ראה את מעמד הר סיני. הידע שלו על האירוע המהפכני הוא רק מתוך הזיכרון והשמיעה מההורים, ולכן משה אינו יכול להסתפק במסירת האינפורמציה שהתקבלה בהר סיני, קרי עשרת הדברות של ספר שמות. עליו לייצר השראה סביב המעמד, להתייחס אל המוזיקה, הגרפיקה והפירוטכניקה שליוו אותו, בכדי לתקף ולהפליא את האירוע המחייב לנצח.

משה מכריז בתוקף שאין שום זכות והיגיון לנטוש את היהדות לטובת אמונות אחרות, משום שאנחנו זכינו לצורת התגלות **משכנעת** כמותה לא הייתה. אדם ישר מוכרח להסכים לה ולא יתכן לכפור בה.

הראיה החזקה ביותר בידינו משפט היא עדים, אנשים שראו בעיניהם מחזה. כאשר חבר מושבעים שומע אדם או שניים שמעידים באופן ברור על מראה שראו, זאת ראייה שהופכת את האירוע **לעובדה** מוצקה ומוסכמת. ככל שישנם יותר עדים לאירוע - כך מקובל להאמין לו יותר. משה רבינו טוען כי ההתגלות האלוקית במתן תורה היא היחידה בהיסטוריה שהייתה לעיני מיליוני אנשים. כל יוצאי מצרים, שהם שש מאות אלף גברים מגיל עשרים עד גיל שישים ושש מאות אלף נשים באותו גיל. עוד מאות אלפי מבוגרים ומבוגרות מעל הגיל הזה, ועוד מיליוני צעירים וצעירות מתחת גיל עשרים.

זאת לעומת כל דת אחרת בעולם, שנוסדה על ידי **אדם בודד** שטוען שהאלוקים התגלה אליו בצורה אישית ומסר לו את הספר המכונן של הדת. לפיכך, הדת היהודית מוגדרת **כעובדה!**, שההגדרה שלה

¹ נעזרתי בהרצאה מרתקת של הרב לורנס קלמן: <https://www.youtube.com/watch?v=X3sSI7A8jqA>

היא אירוע ציבורי שנצפה על ידי רבים. בעוד שכל דת אחרת מוגדרת כאגדה!, שההגדרה שלה היא סיפור שסופר על ידי אדם אחד ויהיה מי שירצה להאמין לאגדה ויהיה מי שלא.

אנו נקרא השבוע את עיקרי הדברים פעמיים: גם בשבת הקרובה, ועוד קודם לכן, בבוקר תשעה באב:

1. דברים ד: רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך והודעתם לבניך ולבני בניך: יום אשר עמדת לפני ה' אלוקיך בחרב ... ונשמרתם מאד לנפשתיכם כי לא ראיתם כל תמונה ביום דבר ה' אליכם בחרב מתוך האש: פן תשחתון ועשיתם לכם פסל תמונת כל סמל תבנית זכר או נקבה ... כי שאל נא לימים ראשנים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלוקים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים, הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמהו?! השמע עם קול אלוקים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי?!

תבדקו אותי, אומר משה: האם ישנה אומה אחת מאז בריאת העולם, מקצה העולם המזרחי עד הקצה המערבי, שיכולה לשכנע עם ראייה איתנה כמונו?! האם ישנה אומה אחת שראתה מה שאנו ראינו בדמות התגלות לעיני מיליונים?! לכן אין לנו היתר לפרוש מהיהדות ולעבוד אלילים אחרים.

רמב"ן: לא ימחל ולא יאריך ה' על עבודה זרה ועל ההשחתה בפסל ותמונה, כי עשה עמכם מה שלא עשה לכל גוי מעולם, שהשמיעך קול אלוקים מדבר מתוך האש, למען תהיה יראתו על פניכם ותייחדו אותו... והנה הראת בעיניך כל זה, לדעת כי ה' הוא האלוקים, הוא אחד ושמו אחד ואין עוד מלבדו.

כמובן, משה מעורר נקודה מרתקת שלא השתנתה עד היום הזה. נבדוק את כל בני הדתות המוכרות עד ימינו ונגלה שכולן מספרות אותו סיפור: אדם קדוש הלך בדרך ופתאום שמע התגלות מהשמיים. הוא תמיד היה לבד ורק הוא היה מספיק קדוש כדי לחוות את המסר. למשל, הנצרות: שאול התרסי, שהיה יהודי כשר, הלך לבדו לדמשק ופתאום חווה את אותו האיש הנוצרי, שמת עשרות שנים קודם והוא שיתף אותו בסיפור חייו המופלא והנסים שליוו אותו. שאול מתלהב, משנה את שמו לפאולוס, ממיר את דתו ומפיץ את הנצרות. האסלם מתחיל כאשר מוחמד נופל על הארץ, חווה התקף שנראה כמו התעלפות ואז קם ומגלה שזאת לא הייתה חולשה, אלא נבואה עם מסרים מהשמיים. בהמשך הוא כותב את התורות בספר הקוראן. הבודהיזם יורד לעולם כאשר נסיך הודי עשיר בשם סידהארתה גאוטמה יושב תחת עץ פיקוס והנפש שלו מתעלה לרמה השמינית של ההארה והוא חווה התעלות.

כך שהדת יושבת על הכתפיים של אדם אחד ואם תרצו - תאמינו, לא תרצו – לא תאמינו. מנגד, עד היום הזה, היהדות היא הדת היחידה בעולם, שהאבות בכל קצו תבל, מבלי לתאם ביניהם, מעבירים לילדיהם מדי שנה בשנה סיפור אחר לחלוטין: מעמד הר סיני התרחש לעיני מיליונים נוכחים (ראו סיפור יפה בהערה²). ולכן זה האירוע המוחלט והמוכח בתולדות מתן הדתות.

הרמב"ם מוציא מכך יסוד הלכתי חשוב: **אנו לא מאמינים ולא מתרשמים מבני אדם.** גם אם יבוא מחר נביא שיעשה אותות ומופתים ויבקש לבטל מצווה אחת מתורת משה, נדע שהוא נביא שקר ועשה אותותיו בלט וכישוף. שכן כוחו של משה לא נבע מאות ומופת שביצע, אלא ממעמד הר סיני, בו משה היה פאסיבי ועמד ביחד עם כל ישראל לקבל את התורה מהשמיים³.

² בשנת 1954, נסע דוד בן גוריון להיפגש עם נשיא ארצות הברית, אייזנהאואר. המדינה הצעירה התמודדה עם קשיים אדירים ועזרתה של המעצמה הייתה חיונית. אבל הנשיא וצוותו התייחסו בזלזול לראש הממשלה וראו בו ראש מדינה נידחת במזרח התיכון. מזכיר המדינה, פוסטר דאלס, פנה לבן גוריון בהתנשאות: "את מי אתה מייצג בעצם? מה מחבר בין הקבוצה הקטנה בארץ ובין מיליוני היהודים הפזורים בעולם, בתימן, רומניה, עיראק, ברית המועצות או ברזיל?"

"ראה, אדוני המזכיר", השיב בן גוריון: "לפני 200 שנה הפליגה הספינה מייפלאואר מאנגליה ועליה המהגרים הראשונים שהקימו את המעצמה החזקה בעולם הקרויה ארצות הברית. צא לרחובות ושאל עשרה ילדים מה היה שמו של קברניט הספינה? כמה זמן נמשך המסע? מה אכלו הנוסעים במהלך ההפלגה? וכיצד התנהג הים במהלך ההפלגה? כנראה לא תקבל תשובות.

"לפני 3300 שנה, יצאו היהודים ממצרים. אני מבקש ממך שתאסוף עשרה ילדים יהודים ממדינות שונות, שאל אותם מה היה שמו של קברניט אותה יציאה? כמה זמן נמשך המסע? מה אכלו במהלכו? וכיצד נהג ים סוף? התשובות שתשמע יענו גם על השאלה שהפנית אלי..."

³ ראיתי כותבים שזה אחד הטעמים לדברי הרמב"ם הידועים (פירוש המשניות חולין) שאין אנו מלים הבנים בגלל שאברהם אבינו מל, אלא בגלל שמשה ציוונו בתורה. שכן כל ניסי ומופתי האבות היו לנגד אדם אחד ואין

רמב"ם יסודי התורה ח: משה רבינו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה ... שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף ... ובמה האמינו בו, במעמד הר סיני, שעיינו ראו ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר, האש והקולות והלפידים והוא נגש אל הערפל והקול מדבר אליו ואנו שומעים 'משה, משה, לך אמור להן כך וכך'... ומנין שמעמד הר סיני לבדו היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו דופי, שנאמר 'הנה אנכי בא אליך בעב הענן בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם' ... לפיכך אם עמד הנביא ועשה אותות ומופתים גדולים ובקש להכחיש נבואתו של משה רבינו, אין שומעין לו ואנו יודעין בבירור שאותן האותות בלט וכשוף הן. לפי שנבואת משה רבינו אינה על פי האותות - כדי שנשווה אותות זה לאותות זה - אלא בעיינו ראינו ובאזנינו שמענוה כמו ששמע הוא.

עד כאן הכול בסדר, אבל בשלב הבא מתעוררת בעיה עצומה: משה מדגיש שהוא אינו מדבר רק אל בני הדור הראשון שהיו עדים כמותו למתן תורה, אלא מכריז ש"טיעון העדות" שלו מחייב את כל בני הדורות עד ביאת המשיח. כולם חייבים להאמין לו שמתן תורה התרחש לפני מיליוני עדים.

2. דברים ה'ג: לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת, כי אתנו אנחנו אלה פה היום כולנו חיים.

משה מדגיש כי הוא לא מדבר רק אל הזקנים, אל דור האבות שהיו ביחד אתו עדים למתן תורה, אלא "אתנו, אנחנו, אלה פה היום כולנו חיים". בראש ובראשונה כוונתו אל הדור השני ליציאת מצרים שעומד מולו ורק שמע מאבותיו על מתן תורה. ובמבט רחב יותר, משה מתכוון אל כל בני הדורות עד אלינו, שכולנו חייבים בדבקות בתורה מאותו הטעם. כך כותב רבי יהודה הלוי בספר הכוזרי, שהוא המקור העיקרי ל"טיעון העדות" בו דנים:

כוזרי מאמר ראשון כה: השיבותיך מה שאני חייב בו וחייבין בו כל קהל ישראל, אשר התברר אצל המעמד ההוא בראות עיניהם, ואחר כן הקבלה הנמשכת שהיא כמראה העין.

כולנו בכל העולם כולו – מהמזרח עד המערב – שמענו בן מפי אביו את אותו הסיפור בדיוק, כך שהעדות עברה מעד לעד, ולכן כאילו כולנו עמדנו תחת ההר.

וכאן עולה התמיהה העצומה מי ערב שהסיפור אמת? הרי אף אחד מאתנו לא היה בגופו⁴ במתן תורה ואולי מדובר בשקר ח"ו שהוטבע באבותינו ובנו? אולי משה היה בסך הכול 'בדאי' יותר מתוככם מבדאי הדתות האחרות ובמקום לספר שרק לו לבדו התגלה ספר מרתק בהליכתו בדרך, הוא החליט להיות יותר משוכלל והטמיע סיפור שהתגלות הידועה לו הייתה לעיני מיליונים שעמדו עמו?

משה היה יכול להטמיע זאת בשתי דרכים: בעזרת "שקר בהווה" או "שקר בעבר". הוא היה יכול לעמוד ממש מול בני הדור הראשון שיצאו עמו ממצרים, לרכז אותם למרגלות הר סיני, להנחות אותם להקשיב לקול הרוח ואז לשכנע אותם בכוח הכריזמה המאגי שלו, שהם שומעים את קול ה' משמיע עשרת הדברות? הוא היה מנהיג משכנע, עד שכולם דמיינו שהם אכן שומעים עמו קולות אלוקים?

דרך שנייה להטמיע סיפור היא באמצעות "שקר העבר": יתכן שבנקודה היסטורית מסוימת, נניח אחרי החורבן השני, יצא אדם ממערה חשוכה וקראו לו משה. הוא אסף את היהודים שחיו אז וסיפר סיפור מדהים: אלף שנים לפניו, היה מעמד כביר בהר סיני בו ניתנה התורה לעיני מיליונים רבים והנה הספר שנמסר אז.

ואם הם יטענו, איך אף אחד לא שמע מאבותיו סיפור כזה? הוא יאמר שכל בני הדור ההוא מתו בחולות המדבר והמסורת נשכחה והוא מצא את הספר שנכתב אז וסיפר בזמן אמת את מה שהתרחש. בינתיים חלפו הדורות והסיפור הוטמע באבותינו כאילו עבר הסיפור באופן רציף מדור לדור, בעוד מדובר באגדה שהוטמעה מאדם אחד ובהפסק של דורות מהרגע בו התרחש הסיפור.

מה, אם כן, הופך את הטיעון התורני למוחלט וברור?

אנו חייבים להאמין למה שסיפר אדם אחד. משא"כ מתן תורה שהיה לעיני רבים ובו קיבל משה כוחו לכל ארבעים השנים קדימה, כמו שנאמר 'וגם בך יאמינו לעולם', ולכן כל מה שאמר אחר כך הוא אמת לאמיתה מכוח עדות הרבים למתן תורה.
⁴ באמת, מדרש לקח טוב על הפסוק כאן מדגיש שכל הנשמות היו במתן תורה. ואז אנו עצמנו עדים למעמד.

ב. התשובה פשוטה: עובדה שאף ממציא דת בכל ההיסטוריה לא סיפר סיפור כזה. אם אפשר להטמיע שקר שקשור בהתגלות המונית, בכל דרך שהיא, יהיה מי שינצל את זה. ברור שזה היה מעניק תוקף אדיר לסיפור שלו, אולם עובדה שאף אחד לא בחר בדרך הזו.

זה גופא מה שטוען משה בלהט והובא לעיל: "כי שאל נא לימים ראשנים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלוקים אדם על הארץ ולמקצה השמים ועד קצה השמים, הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמהו?!". משה אומר, אדרבה, תבדקו האם היה (ויהיה) אי פעם מישהו שקם וטען את מה שאני טוען, שההתגלות הייתה לעיני מיליונים?! עובדה שמה צודק עד היום הזה ולא קם אדם אחד מהמזרח עד המערב שטוען טענה כזו.

ההסבר פשוט: אין דרך להטמיע שקר שקשור באנשים רבים. אי אפשר להטמיע סיפור היסטורי ולתלות אותו בעדים רבים. כי הרבים עשויים לקום ולשלוט את הסיפור. השיטה של שקרן היא תמיד לצמצם את האפשרויות ולהסתיר את מקורות המידע שלו. כך השקר נותר תלוי בו ובכריזמה שלו ואינו יכול לעמוד לבדיקה. אבל שקרן אינו מדבר בשם רבים, כי אז מרחיב את אפשרויות הבחינה.

הבה נתייחס בפרוטרוט לשתי האפשרויות שהוזכרו: "שקר ההווה". הצענו אפשרות שמה עמד בפני מיליוני בני אדם ואמר 'תקשיבו טוב, הרוחות שמנשבות כאן הן דבר ה' שמבשר את עשרת הדברות'. אבל אין דרך טבעית לעשות זאת, כי משה לוקח סיכון שיקום קרח או ספקן אחר ויצעק: 'פנטזיונר, תעזוב אותנו עם בלבולי המוח שלך'. במיוחד כשמדובר בעדה ספקנית וקוטרתית כמו שמספרת התורה בספר שמות ובמדבר.

קל וחומר כשהדת שהוא מוסר הולכת להשתלט על החיים ולתבוע אותם לשנות את כל אורחות חייהם מהקצה אל הקצה. מברית מילה עד לשמוט את השדה לשנה שלמה. אי אפשר לבסס מערכת עצומה כזו על סיכון שיקום אחד ויצעק: 'המלך עירום'. לא היה ולא נברא וקול האלוקים לא נשמע.

עובדה, שאף ממציא דת לא עשה זאת. יש כלל מדעי שאומר שכל תופעה טבעית חוזרת על עצמה. הטבע הוא אירוע מחזורי שחוזר ומתרחש ואילו הייתה דרך טבעית לעבוד על המונים שהם עצמם עדים למאורע דמיוני, היו בדאים שעושים זאת. (בהערה⁵ הובאה דוגמה לכך).

"שקר העבר": הצענו אפשרות נוספת להטמיע שקר, לפיה לפני אלפיים שנה יצא אדם ממערה ואסף אנשים וסיפר להם על התגלות שהתרחשה אלף שנים לפניו ותלה את ההתגלות ההיא במיליוני עדים. קל לשלול את האפשרות הזו מכמה סיבות:

א. אין שום נקודה במהלך ההיסטוריה בה סיפור מתן תורה לא היה ידוע ועבר מדור לדור. הרמב"ם מתחיל את פירושו על המשנה, בהקדמה ארוכה של שלשלת מסירת התורה מדור לדור ובה מתאר ארבעים דורות מדויקים ומסודרים ממה רבינו עד רבינא ורב אשי שחתמו את התלמוד. ולכן אין דרך לשלול את סיפור הטמעת התורה באמצע הדרך כי בכל שלב היא כבר הייתה ידועה.

אי אפשר לטעון שמגלה התורה היה אחרי החורבן, כי הלל ושמאי שהיו לפניו כבר שמרו את כל מצוות התורה. אי אפשר להקדים שהוא התגלה אחרי החורבן הראשון, כי המלכים והנביאים שהיו בזמן המקדש הראשון כבר הכירו את מצוות התורה. וכן הלאה.

⁵ דוגמה: לפני כשלושים שנה סערה ארצות הברית בעקבות חשיפת הכת שנקראה "שער גן עדן". אדם כריזמטי בשם "מרשל אפלוויט" אסף 40 איש בקליפורניה ושכנע אותם שהוא מצא את הדרך להגיע לגן עדן. "לא חייבים להמשיך לחיות את השקרים כאן בעולם השפל הזה ואפשר לטפס לעולם שכולו טוב". הוא סיפר להם על חיזיון בו ראה חללית שתבוא לאסוף אותם לעולם אחר והדרך לטפס אליה היא לשתות משקה אלכוהולי שמעורב בתרופה מסוכנת בשם "פנורביטול". הסוף הנורא היה שכולם מתו שם באותו הלילה. הדבר המעניין הוא, שאפלוויט סיפר להם על חיזיון אישי בו גילה את הדרך לחללית גן עדן, אבל לא שכנע אותם שכולם שומעים ביחד אתו את החיזיון הזה. וזאת מהטעם המהותי הבא: אם אתה מספיק כריזמטי, אתה יכול לשכנע אנשים בכל דבר, ובלבד שאין להם דרך לבדוק את זה בעצמם. אבל אנשים לא ישוכנעו באופן גורף, בדבר שהם עצמם ההוכחה והבחינה שלו.

ב. יתירה מכך: איך יתכן שהאדם הענק שאנו חייבים לו את כל חיינו - 'מגלה התורה' - נשכח מהזיכרון היהודי הבלתי שביר? הרי דבר אחד אי אפשר לקחת מהיהדות: את האובססיות לתת קרדיט לאנשים גדולים ולהיצמד לתאריכים בהם חיו. תעצרו ילד יהודי ותשאלו: מי חיבר את המשנה? רבי יהודה הנשיא. מי הוביל את שיבת ציון? עזרא הסופר. מי הכניס את ישראל לארץ? יהושע. אם כן, איך יתכן שהאיש שאנו חייבים לו את כל דתנו - האיש שגילה את התורה אחרי שהייתה נעלמת ומוסתרת אלף שנים במערה חשוכה - נעלם מזיכרונו ואפילו מועד היותו אינו ידוע לנו?

הנה דוגמה מדויקת ונפלאה: בקרב החוקרים ישנו פולמוס אדיר ביחס לכותב ספר הזוהר. אנו מאמינים במה שכתוב בספר הזוהר עצמו, כי הספר נכתב לפני כאלפיים שנה על ידי רבי שמעון בר יוחאי וחבורת האדרא קדישא שלו. אבל באותה נשימה כולנו יודעים שזאת בעיקר **אמונה ולא ידיעה ועובדה**. שכן ספר הזוהר התגלה ופורסם רק לפני כ-700 שנה על ידי מקובל ספרדי בשם רבי משה דילאון. (לכן החוקרים הביקורתיים שאינם נאמנים למסורת, טוענים שהספר נכתב על ידי רבי משה דילאון עצמו וחבורת תלמידיו והוא ייחס את דרשותיו לרשב"י).

מוכח שאין **סודות בעולם**. גם אנחנו שמאמינים שספר הזוהר נכתב לפני אלפיים שנה, מסכימים שהתגלה ופורסם רק לפני 700 שנה על ידי מקובל בשם רבי משה דילאון. אנו רק טוענים שהמקובל פרסם ספר שנכתב קודם ועוד לא הגיע זכותו להתפרסם עד אותו הזמן. אבל איננו טוענים שספר הזוהר עבר מדור לדור ומאב לבנו לאורך כל הדורות. כי כאמור, אי אפשר להטמיע שקר הקשור באנשים רבים באמצע ההיסטוריה ולשכנע בו את כל העולם.

הרבי מליבאוויטש, אמונה ומדע 34: לא היה בשום תקופה – ואפילו בימי הפוגרומים וההשמדות האיזמים ביותר שנעשו ביהודים – מצב שלא היו לפחות כמה מיליונים של יהודים המחזיקים בנאמנות במסורת זו (מעמד מתן תורה בהר סיני שהתרחש לעיני מיליוני בני אדם, אנשים, נשים וטף אשר צפו במו עיניהם בהתגלות האלוהית ולאחר מכן מסרו אותה בנאמנות ובדייקנות לילדיהם). ידועה היטב העובדה שלא היה אף פעם הפסק בשרשרת המסורת היהודית, ממעמד הר סיני ועד ימינו. דבר זה עושה את המאורע הזה – מעמד הר סיני לאותנטי ביותר מכל המאורעות ההיסטוריים שבתולדות האנושות, מתחילת ההיסטוריה ועד ימינו.

נתמוך את המהלך בדיוק נפלא בפסוק⁶. משה מכריז כאמור מקור 1: "השמע עם קול אלוקים מדבר מתוך האש כאשר שמעת אתה ויחי!". אבל מהי ההדגשה "ויחי"? מה זה משנה לענייננו האם האנשים נותרו חיים אחרי ההתגלות או מתו בחולות המדבר?

כאן נמצאת הפצצה היהודית: בוודאי יכול לבוא אדם ולספר שהייתה התגלות אלף שנים קודם וכולם מתו אחריה והוא היחיד שמצא את הספר המספר על כך. יש כיום כת גדולה כזו בהודו בשם "הארי קרישנה", שמספרת שהאל התגלה לעיני שלושה מיליון איש ואחר כך כולם מתו וחלפו עוד שנים עד שמישהו מצא את הספר שמספר את המיתולוגיה הזו. לכן מדגיש משה ומבקש לבחון האם ישנה דת אחת בעולם שמספרת את הסיפור שלנו, שהעדים חיו אחרי ההתגלות והעבירו אותה **ברציפות** לבניהם דור אחרי דור, **בלי שום חור באמצע**? כך הסיפור נשען על מיליוני עדים כפול מאות דורות שהעבירו אותו לילדיהם – מצב שאי אפשר לשתול בו שקר בשום אופן.

לסיום, נחתום בפרפרת נפלאה ויקרה מכל. נותר לשאול למה באמת נצרך הקב"ה לנס מדהים כזה של התגלות אלוהית ממשית לעיני מיליוני בני אדם? מדוע לא הסתפק בהתגלות לעיני משה ומשה הכריזמטי יעביר זאת לכולם, בדיוק כמו שזה מצליח ומשכנע אצל כל נביאי האומות באשר הם?

מלבי"ם שמות יט: למה צריך הנס הנפלא הזה אשר לא היה כמוהו מהבריאה [התגלות אלוהית לעיני מיליוני בני אדם פשוטים מהשורה]? זה ביאר היטב בעקרים מאמר הראשון, שחקר באשר נמצאו דתות רבות נקראות אלוהיות והקבלה נמשכת לכל אחד מבעלי הדת היא [נביא הדת] ובמה יודע ההבדל בין הדת האלוהית האמתית ובין המזויפת המתדמה באלוהית? אימות הדבר הגדול ביותר הוא אימות **עצמי** - מצד סיבותיו ומצד סגולותיו העצמיים.

⁶ שמעתי מהרב לורנס קלמן, שהעביר את ההרצאה המדהימה שצוינה לעיל הערה 1.

מי שנועד להעיד על האמת – חייב להיות אמתו בעצמו. היות שהדת היהודית נועדה למשימה הגדולה ביותר, להפיץ שמו הגדול של הקב"ה בעיני העמים ולגלות לעיני כולם את האמת המוחלטת - לכן נדרש פער ברור בינה ובין כל השאר והיא חייבת להיות אמת מוחלטת בעצמה.

ג. אנו עומדים בערב תשעה באב וגם בקריאת התורה של היום, נקרא את הפרשה עליה דנים כאן – פרשת ההתגלות של פרק ד דספר דברים. אולם בתחילת הקריאה של תשעה באב, נקרא עוד כמה פסוקים שמרעישים כל שומע. **הם הראיה העצומה השנייה לאמתיותה של התורה.** אם הראיה הקודמת דיברה על מאורע מהימים ההם, הראיה הבאה מונחת על השולחן והיא **אנחנו עצמנו!**

משה מנבא בעצב שדבריו יישכחו ולא יתקבלו. אנו ננטש את ההוכחה העצומה למעמד מתן תורה וננה אחר עץ ואבן. הקב"ה לא ימחל ולא ישכח על הפגיעה בכבודו ויזרוק אותנו לייסורים נוראים בין העמים. משה צופה שנישאר מתי מעט בין הגויים וכמעט ניאבד וניעלם - וכאן מגיעות מילים מדהימות ששום בן אנוש לא היה יכול להצהיר עליהן בביטחון ולעמוד מולן למבחן:

3. דברים שם: כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל תמונת כל ועשיתם הרע בעיני ה' אלוקיך להכעיסו ... כי אבד תאבדון מהר מעל הארץ ... והפיץ ה' אתכם בעמים ונשאתם מתי מספר בגוים ... בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים ושבת עד ה' אלוקיך אלהיך ... כי אל רחום ה' אלוקיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבתיך.

משה מבטיח שנקום מתי מעט ונשוב אל ה' והוא ישיב אותנו ארצה. אבל איזה היתכנות הייתה להבטחה כזו? איזה עם אחר נותר מאותם ימים? זה דבר מדהים: באחד מספריו של הרב זקס (מועדים לשיחה 154) הוא כותב שהאזכור הראשון בהיסטוריה, מחוץ למקרא, לקיומו של עם ישראל, מספר על **מותנו** היל"ת. ב"מצבת מרנפתח"⁷, אנדרטת ניצחון מצרית שמתוארכת כ-1200 שנה לפני הספירה, מסופר על עם ישראל ש"אין זרע לו". כך שעם ישראל הוא מי שאינו אמור להיות.

ואולם אנו העם היחיד מאותה התקופה שחי ובעט. וזה הנס הגדול בהיסטוריה. מהו פלא הפלאות ששם ללעג כל כלל היסטוריון? נס קריעת ים סוף? נס פך השמן?! הניצחון הפלאי במלחמת ששת הימים?! יש נס גדול פי מיליון: **אנו עצמנו.** העובדה שאנו יושבים בבית הכנסת ולומדים את השיעור הזה. לפני 3335 שנה יצאנו ממצרים. היינו מוקפים באימפריות אדירות שלא הייתה יכולת לגבור עליהן, כמו שצעקו המרגלים: "כי חזק הוא ממנו". חלפו 3335 שנה ואיפה כולן? היכן המצרים, האשורים, הבבלים, הפרסים, היוונים והרומים? קרה להם מה שקורה לכל אומה: היא נעלמת אחרי דורות. אומות מודרניות משכיחות את הקודמות. הכלל ההיסטורי אומר: **אדם מת ואומות מתפוגגות.**

האומה היחידה שראתה את כולן, סבלה מכולן - והתגברה על כולן היא עם ישראל. ספר חובת הלבבות מציע להרהר בדברים מעת לעת ולשאוב מהם חיזוק:

חובת הלבבות שער הבחינה פרק ה: אם יבקש אדם בזמן הזה לראות משהו דומה לעניינים ההם [הניסים הגלויים], יביט בעין האמת עומדנו בין האומות מעת הגלות וסידור ענייננו ביניהם עם מה שאנו בלתי מסכימים עמהם בסתר ובגלוי ... כמו שהבטיחנו יוצרנו (ויקרא כו, מד): 'ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתם לכלותם להפר בריתי אתם.'

רבנו בח"י כותב דבר נפלא: הקב"ה עצמו הציע למשה רבנו את סוד החיזוק הזה. במטרה לדעת מהו העם האמתי מכל האומות, מציע לו הקב"ה לבחון מיהו העם **שתמיד קיים והנצח מעיד על הנצח.** זה המסר העומד מאחורי ההתגלות הראשונה למשה: הוא צועד במדבר ורואה סנה בוער ואינו אוכל. מה המסר? הקב"ה מעניק לו את סוד האמת, את עיקרון ההוכחה לבחירת ישראל. אלו היו ימים נוראים להיות יהודי, פרעה רמס את העם, הקלגסים עינו את הגברים ותינוקות ישראל הושלכו ליאור. לא היה שמץ הוד והדר בעם היהודי ואז מתגלה ה' ואומר: 'תראה איך בוחנים דברים. תחפש את זה **שקיים לנצח**, את מי שסביבו בוערת אש והוא אינו אוכל. במקום התמידיות טמונה האמת.'

⁷ ראו ויקיפדיה ערך 'מצבת ישראל'.

(אפשר להוסיף על פי פנימיות: הקב"ה הוא אחד האמת. הוא מה **שתמיד קיים**. ההגדרה הפשוטה ביותר שאפשר לומר על הקב"ה הוא מה **שקיים בעצם**. כך עונה הקב"ה למשה על השאלה "ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם?". עונה הקב"ה: "**אהיה אשר אהיה**". אני מה **שתמיד נמצא**, ללא נקודת התחלה. ולכן העם שנועד להעיד על הנצח הוא הנצחי בעצמו).

רבנו בחיי שמות ג,א: 'וירא והנה הסנה בוער באש והסנה איננו אוכל' - ירמוז הסנה לעם השפל אשר ברצל באה נפשו והוא בוער תמיד באש הצרות והצרות יקיפוהו מכל צדדיו וראוי שיכלה בצרותיו - והוא עומד ומתקיים בין האויבים בדרך המופת ואיננו אָכַל.

תשעה באב חל תמיד באותו לילה שחל ליל הסדר. הזכרנו בעבר את שאלתו של המהר"ל מפראג: כיצד נקרא הלילה ההוא "ליל הסדר"? איזה "סדר" הלילה? הרי זה ליל **האי-סדר**? ליל הבלגן... כשמתאספים כל הנכדים אצל סבא וסבתא ונאבקים להיות הראשונים שאומרים מה נשתנה, והיין נשפך על השולחן, והרצפה שחורה מהמצה והחרוסת...

אלא זה הלילה **שעושה סדר בראש ובחיים**. לא סדר על השולחן והצלחות, אלא סדר בעולם ובטבע. זה הלילה שמוכיח מעבר לכל ספק שיש מנהיג ומסדר, קברניט ורב חובל. אם 3335 שנה אחרי יציאת מצרים, אנו אוכלים את אותה מצה ואותו מרור – מוכרח שיש לעולם מנהיג.

בדרך דומה מבארים את השאלה הידועה: **לאן נעלמה הברכה על ההגדה של פסח?** כיצד עורך הספר הארוך שחשב על כל פרט ובנה מסכת היסטורית מאז אברהם אבינו ועד ההגעה לארץ ישראל, שכח את שורת הפתיחה שמלווה כל מעשה מצווה? למה אין מברכים בפתח ההגדה 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו לקרוא את ההגדה' או 'וצונו על מקרא הגדה' כמו בקריאת ההלל והמגילה?

ישנו הסבר נפלא שאומר השפת אמת, והוא מובן ומוטעם הרבה יותר לאור דברנו כאן: הגדה של פסח תובעת הודאה יותר גדולה מברכה: כזו שבאה באופן **ספונטאני**, בהתפרצות טבעית ישירה, שמבטאת את הלב הנשפך על גדותיו. קריאת ההגדה היא מצווה של **הכרת הטוב**, להביע את חסד ה' עלינו, שנמשך כבר 3335 שנה שבכל דור קמים עלינו לכלותנו והקב"ה מצילנו מידם וצורת ההודאה הראויה היא **כשמתפרצת מתוכנו ספונטאנית**, מעומק ליבנו ונפשנו.

אבל אילו היינו מקדימים לברך "וצונו לקרוא הגדה", היה המעשה נראה כמו **חיוב כפוי**. התאספנו לברך כי ציוו אותנו. הדבר מתאים בשאר כל המצוות, שנעשות רק בגלל ציווי ה', כמו הנחת תפילין או אכילת מצה. אבל איך אפשר לצוות על הכרת הטוב עצומה כזו שמתפרצת מעצמה? השפת אמת מוכיח יסודו מכך, שאין מברכים "וצונו" על כיבוד הורים. כשיהודי מקבל טלפון מאימא שלו, לקנות עבורה חלב במכולת או להסיע אותה לחתונה של חברים, הוא לא מקדים לברך בהתרגשות "אשר קדשנו וצונו על כיבוד אב ואם". הוא פשוט הולך למכולת ומביא חלב.

[*חסידיים מתרצים בחיור: אם יצטרכו ברכה על כיבוד הורים, חסיד ילך לטבול במקווה קודם, ובינתיים עלולה האימא לגווע מרעב...]. אולם היסוד ברור: כיבוד הורים הוא להיות מענטש. להביע רגשי תודה לאדם שחייבים לו הכול. לאותו אדם ששם אותך לפניו והעדיף את טובת הילד על טובת עצמו. והבעת הכרת הטוב שלמה היא כשנשפכת בטבעיות, כרגש טהור שממלא מח ולב ולא בהקדמת "וצונו".*

נסיים באנקדוטה נפלאה, שמסכמת את שני היסודות שהצבנו בשיעור – נצחיות ישראל ונצחיות תורת ישראל: ר' שלום נגר מקרית ארבע היה במשך שנים אחד הסודות של מדינת ישראל. הוא היה סוהר השב"ס הצמוד לצורר היהודים, אדולף אייכמן, והאיש שנבחר להרוג אותו. הוא זה שמשך את הידית שהפילה את אייכמן מעמוד התלייה.

ביחד עם נגר שירתו עשרות סוהרים אשכנזיים, אבל כיון שרובם היו צאצאי ופגועי שואה, היה חשש שלא ישלטו בכאבם ויפגעו באייכמן קודם. לכן נגר התיימן היה הסוהר הכי צמוד אליו. נגר נדרש בין היתר לטעום את האוכל לפני שהוגש לאייכמן, כדי לוודא שלא הוכנס בו רעל. הוא אכל ואם לא מת תוך שתי דקות, האוכל היה מוגש לאסיר שלו. פעם אמר לו המפקד: "אם אתה תמות, יש לנו עוד כומך, אבל כמו האסיר הארוך הזה, אין עוד..."

זהותו של נגר הייתה סודית עשרות שנים, מחשש שיבולע לו, אבל פורסמה בראשית שנות האלפיים. תחנת טלוויזיה גרמנית הגיעה לביתו וביקשה לשמוע את זיכרונותיו מהאסיר הארוך. הוא הסכים בתנאי שהריאיון יתקיים ב'כולל בית המדרש' בקרית ארבע בו למד מדי לילה עד הבוקר.

כשהמראיין הגרמני נכנס לחדר הצפוף ונדרש לתנאים מיוחדים של תאורה, שאל את נגר, מה הלוקיישן המוזר בו בחר לצילום? מדוע לא ניכנס לאולפן רחב בו נרגיש בנוח? נגר אמר: "אני יודע שהסרט ישודר בטלוויזיה הגרמנית וייראה על ידי מיליוני אנשים. אני רוצה שהעם הגרמני ידע שלא רק העם היהודי שרד ולא רק מדינת ישראל הוקמה בחסדי שמים, אלא שאנחנו לומדים תורה. העולם צריך לדעת שלא רק גופנו שרד בדרך פלאית, אלא מורשתנו, אמונתנו, מסורתנו, התורה והקב"ה. עם ישראל חי וגם תורת ישראל חיה לעד ולנצח נצחים.

ערב תשעה באב הוא הזמן לחזור ולהזכיר את הבטחת ה': "ושב ה' אלוקיך את שבותך ורחמך" בגאולה האמתית והשלמה וייהפכו ימים אלו לששון ולשמחה בקרוב ממש.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**